

Професійний стандарт вчителя. Як будуть впроваджувати?



Професійний стандарт учителя ухвалили 23 грудня 2020 року. До його розроблення долучилися вчителі, фахівці, які готують учителів і підвищення їхньої кваліфікації, проводять сертифікацію, керівники закладів освіти, а також громадські організації.

Як будуть запроваджувати профстандарт й що зміниться для вчителя “Нової української школи” розповіли:

Ніна Сторчак, державна експертка експертної групи з питань нормативно-правового забезпечення директорату шкільної освіти Міністерства освіти і науки України;

Наталія Софій, кандидатка педагогічних наук, перша заступниця директора Українського інституту розвитку освіти.

ЧОМУ ПРОФСТАНДАРТ УЧИТЕЛЯ ЗАТВЕРДЖУЄ МІНЕКОНОМІКИ,

А НЕ МОН

Раніше професійні стандарти затверджувало Мінсоцполітики, у тому числі Професійний стандарт вчителя початкових класів 2018 року. Нині це належить до повноважень Мінекономіки.

Це пов'язано з тим, що професійні стандарти належать до сфери трудових відносин і мають значення для оплати праці, підготовки фахівців (у тому числі за державним замовленням), а отже – для економічного та соціального розвитку.

Розробниками проєкту професійного стандарту можуть бути профільне міністерство, роботодавці та їхні об'єднання, наукові установи тощо. Проте затвердити документ може виключно Мінекономіки.

ЗМІНИ НА ЕТАПІ ЗАТВЕРДЖЕННЯ

Проєкт Професійного стандарту до його затвердження проходив громадське обговорення, експертні вивчення, погодження з НАПН

України, Профспілкою працівників освіти і науки, Національним агентством кваліфікацій. Кожного разу текст зазнавав змін, каже **Ніна Сторчак**.

Переважно це були уточнення формулювань, вилучення характеристик, які не можна виміряти – наприклад, *“вчитель визначає якість інформаційних джерел”*.

Також вносили доповнення положеннями, які важливі для кадрових питань – для приймання на роботу, підтвердженні кваліфікацій тощо. Наприклад, оскільки вчителем може бути людина не лише з педагогічною, а й іншою вищою освітою, необхідні були уточнення щодо спеціальностей і рівнів вищої освіти, за якими можуть навчатися такі особи.

“Але чимало зусиль було витрачено на те, щоби зберегти особливості стандарту, які було закладено розробниками, нові підходи, які через свою незвичність спричиняли побоювання чи обережність”, – наголошує Сторчак.

Зокрема, розробники наголошували на необхідності **зберегти розвивальний, а не статичний стандарт**. За словами Ніни Сторчак, професійний стандарт – це не документ, який лише **констатує вимоги до вчителя для прийняття на роботу чи перевірки відповідності займаній посаді (наявність цього вимагає трудове законодавство)**, а й має **орієнтири для професійного розвитку**.

У межах проєкту МФ “Відродження” розробники профстандарту завершують роботу над брошурою, яка описує стандарт більш доступно й має з’явитися навесні.

Рекомендований **строк дії Профстандарту вчителя – 5 років**. Тож у подальшому його положення можуть бути розвинуті та вдосконалені з урахуванням суспільних змін, освітньої політики та інтересів учителів.

ЯК ПРОФСТАНДАРТ ПОВ’ЯЗАНИЙ ЗІ СТАНДАРТОМ ОСВІТИ

Він синхронізується з державними освітніми стандартами, наголошує Сторчак. Адже **якщо вчитель має навчити учнів певних компетентностей, то й сам має їх опанувати**.

Наприклад, за новими стандартами початкової та базової освіти, у складі громадянських і соціальних компетентностей учнів є вміння конструктивно співпрацювати, а до наскрізних умінь віднесено конструктивне керування емоціями, адекватне реагування на конфлікти, конструктивну комунікація.

Тому до емоційно-етичної компетентності вчителя включено здатність конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, зокрема – вміння застосовувати методики усвідомленого та емпатичного слухання, ненасильницької та безконфліктної комунікації, запобігати конфліктам в освітньому процесі.

Такж вагоме місце в новому документі належить сучасним технологічним умінням, цифровій та медіаграмотності.

ЩО ЗМІНЮЄ ПРОФСТАНДАРТ УЧИТЕЛЯ

Підготовка майбутніх учителів

Профстандарт має стати основою для розроблення і вдосконалення програм підготовки вчителів.

“Тому стандарти вищої та фахової передвищої освіти для педагогічних спеціальностей мають орієнтуватися на зміст Професійного стандарту. Їх перегляд доцільно розпочати з тим, щоби заклади освіти, які готують учителів, у новому навчальному році могли враховувати нові підходи до змісту професійної діяльності вчителя”, – каже Ніна Сторчак.

Заклади освіти, користуючись своєю автономією, уже зараз можуть наповнювати зміст дисциплін відповідно до нового Профстандарту вчителя.

Підвищення кваліфікації вчителів

З’явився єдиний і чіткий перелік компетентностей вчителя – загальних і професійних. Їхні назви та опис мають використовувати для складання програм підвищення кваліфікації вчителів (як типових, що затверджує МОН, так і тих, які розробляють суб’єкти підвищення кваліфікації). З типових програм наразі чинною є лише програма для підвищення кваліфікації вчителів початкових класів НУШ.

“Перелік компетентностей вчителя, який у ній визначено, МОН оновить, – каже Сторчак. – *Але це можуть робити й самі ОППО та інші суб’єкти підвищення кваліфікації, адже типова програма є рамковою й не заважає оновлювати зміст навчання вчителів”*.

Навіть за відсутності типових освітніх програм для підвищення кваліфікації вчителів 5–11 класів, послуги з підвищення кваліфікації вчителям повинні враховувати актуальну інформацію, новації законодавства. Кожен учитель зможе завчасно оцінити рівень послуг, переглянувши програми підвищення кваліфікації на сайтах надавачів, і з’ясувати, чи орієнтовані вони на новий Профстандарт, нові освітні стандарти, рекомендації МОН із викладання навчальних предметів, індивідуальні потреби вчителя з професійного розвитку тощо. Це особливо важливо в умовах лібералізації ринку освітніх послуг із підвищення кваліфікації.

“Полегшити для вчителя пошук якісного навчання мають новостворені центри професійного розвитку, які формують бази даних програм підвищення кваліфікації та оприлюднюють їх на своїх сайтах”, – говорить Ніна Сторчак.

Підвищення кваліфікації працівників центрів профрозвитку й ІППО

У межах фінського проекту “Навчаємось разом” + проекту ЄС запланований онлайн-курс для працівників ЦПР, частиною якого мають стати навчальні модулі з профстандарту вчителя і профстандарту керівника закладу освіти, коли останній буде затверджений. Цей онлайн-курс можна буде використовувати і для працівників ІППО та вишів, якщо їхні навчальні модулі стосуються профстандарту.

Також у межах фінського проєкту планується інформаційна кампанія. Йдеться про створення коротких відео, які би зображали компетентності – який вигляд вони мають на практиці. Уже у 2021 році ці відео можна буде використовувати для навчання майбутніх учителів і під час підвищення кваліфікації.

Самооцінювання вчителя

Одним із завдань УІРО, методистів ЦПР, працівників ІППО має стати розроблення методичних матеріалів, анкет та рекомендацій для вчителів, які допоможуть відрефлексувати свою діяльність, оцінити її, каже **Наталія Софій**.

Якщо вчитель призначений на посаду вперше, він може розраховувати на допомогу у вдосконаленні фахової майстерності під час педагогічної інтернатури. Для кожного інтерна складатимуть індивідуальну програму (це передбачає поки проєкт Положення про педагогічну інтернатуру), яка визначатиме напрями підтримки вчителя з боку наставника та професійні компетентності, які потрібно розвинути. **Докладний опис цих компетентностей у Професійному стандарті є орієнтиром для вчителя та його наставника.**

Розроблення посадових інструкцій і умови роботи

За словами експерток, профстандарт відображає весь обсяг діяльності вчителя, тому має бути основою для посадових інструкцій. У стандарті немає пункту “виконує інші завдання й доручення”

Профстандарт закріплює не лише вимоги до вчителя, а й умови праці. Отже, він **обов’язковий не лише для вчителя, а і для роботодавця**. Роботодавець має обґрунтувати управлінські рішення, у тому числі кадрові, з урахуванням профстандарту. Він планує підвищення кваліфікації вчителів, формує систему їх мотивації та стимулювання. Профстандарт – це також **орієнтир для підтвердження педрадою результатів неформального та інформального навчання вчителів**. Також, крім обов’язку вчителя дбати про здоров’я учнів, у стандарті передбачено здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров’я під час професійної діяльності. Ще один документ, який було затверджено наприкінці 2020 року (План заходів із реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища в Новій Українській Школі на 2021 рік, розпорядження Кабміну від 23 грудня 2020 р. №1668-р) **передбачає обов’язок для роботодавців створювати умови для рухової активності та здорового харчування педпрацівників, розвивати культуру піклування про своє здоров’я.**

Атестація вчителів

За словами Ніни Сторчак, **механізм атестації цьогоріч зміниться**. Зараз під час атестації орієнтуються на критерії відповідності кваліфікаційним категоріям із чинного Типового положення про

атестацію (спеціаліст, друга, перша і вища категорії). Проте в новому Положенні таких критеріїв не буде.

Тому важливе значення матиме Орієнтовний опис професійних компетентностей вчителя відповідно до кваліфікаційних категорій педагогічних працівників (**розділ VII профстандарту**).

За словами Сторчак, коли його почнуть використовувати під час атестації, це мінімізує суб'єктивізм оцінювання з боку атестаційної комісії, запобігатиме ухваленню рішень без обґрунтування й порушенню прав учителів.

Сертифікація вчителів

Цьогорічна сертифікація вчителів, на яку розпочнеться реєстрація вже 18 січня, також враховуватиме підходи профстандарту. **Це буде відбуватися органічно, оскільки програма незалежного тестування та методика експертного оцінювання компетентностей учителів уже орієнтовані на підходи НУШ**, каже Сторчак.

Під час пілотування сертифікації апробувалися ідеї та механізми, які враховано в профстандарті. Навчання цього року нових та підвищення кваліфікації раніше підготовлених експертів також мають проводити з урахуванням нового профстандарту.

Якими компетентностями має володіти вчитель: затверджено профстандарт педагога

Професійний стандарт втілює сучасний підхід до визначення переліку та опису загальних і професійних компетентностей вчителя.

Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства затвердило **професійний стандарт** за професіями «**Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти**», «**Вчитель закладу загальної середньої освіти**», «**Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)**», інформує [МОН](#).

Професійний стандарт вчителя внесено до Реєстру професійних стандартів, його можна переглянути за [посиланням](#).

Професійний стандарт втілює сучасний підхід до визначення переліку та опису загальних і професійних компетентностей вчителя. До загальних компетентностей увійшли громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька.

1. мовно-комунікативна;
2. предметно-методична;
3. інформаційно-цифрова;
4. психологічна;
5. емоційно-етична;
6. педагогічне партнерство;
7. інклюзивна;
8. здоров'язберезувальна;
9. проєктувальна;
10. прогностична;

11. організаційна;
12. оцінювально-аналітична;
13. інноваційна;
14. рефлексивна;
15. здатність до навчання впродовж життя.

Документ також містить опис професійних компетентностей вчителя в розподілі за кваліфікаційними категоріями – **спеціаліст, спеціаліст другої категорії, спеціаліст першої категорії, спеціаліст вищої категорії.**